

STAVOVI MLADIH U VRANJU O POLNOM I REPRODUKTIVNOM ZDRAVLJU

projekat

ONA ZNA – ONA MOŽE

sprovodi NEXUS - Vranje.

STAVOVI MLADIH U VRANJU O POLNOM I REPRODUKTIVNOM ZDRAVLJU

MAJ 2025

Svi pojmovi upotrebljeni u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.

UVOD

Publikacija koja je pred vama je deo projekta ONA ZNA – ONA MOŽE koji je podržan u okviru konkursa kompanije dm – ZAJEDNO jedni za druge!“. U njoj su predstavljeni rezultati istraživanja „Stavovi mladih iz Vranja o polnom i reproduktivnom zdravlju“ koje je realizovala grupa devojaka, vršnjačkih edukatorki na ovom projektu. Aktuelnost teme navela ih je na ideju da istraže stavove mladih Vranja o polnom i reproduktivnom zdravlju i saznaju kako se i gde mladi informišu u ovoj oblasti.

Da bi mladi donosili odgovorne odluke o sebi i svojoj budućnosti u ovoj oblasti, neophodno je da budi informisani i obrazovani o seksualnom i reproduktivnom zdravlju. Time se preveniraju brojne neželjene posledice neznanja i predrasuda ali i razvijaju tolerantni i na poštovanju zasnovani odnosi među polovima i ljudima uopšte.

Slaba ekonomska situacija, zloupotreba alkohola, duvana, droga te rastuća pandemija polno prenosivih infekcija značajno utiču na zdravlje mladih u Srbiji. Pored toga, nedostatak kontinuiranog i sistemskog obrazovanja o reproduktivnom zdravlju u školama, kao i ograničena dostupnost kontraceptivnih metoda povećavaju vulnerabilnost mladih i izloženost većem faktoru od dobijanja nekih od polno prenosivih infekcija današnjice. Loše reproduktivno zdravlje često je povezano sa neznanjem, bolešću, zlostavljanjem, iskorištavanjem, neželjenom trudnoćom pa i smrću.

Svetska zdravstvena organizacija je zauzela stav da seksualna edukacija treba da bude prirodni deo odrastanja u porodici i sastavni deo školskih programa. Seksualno obrazovanje uključeno je u školske programe mnogih evropskih zemalja zbog prepoznate ključne uloge škole u obrazovanju dece i mladih u ovoj oblasti (zbog često pasivnog odnosa roditelja prema seksualnosti njihove dece, i zbog toga što najveći deo populacije mladih prolazi kroz obrazovni sistem).

Sva istraživanja rađena u Srbiji u oblasti polnog i reproduktivnog zdravlja mladih pokazuju da je ono sve ugroženije usled ranije telesne i polne zrelosti, sve ranije seksualne aktivnosti mladih skolnosti ka rizičnom ponašanju, te nedostatka informisanosti, znanja i veština. To je navelo stručnjake, uključujući i relevantna ministarstava u Srbiji, da se pokrenu neke inicijative za uvođenje seksualnog obrazovanja u škole. Međutim, sve inicijative, čak i one u cilju sprečavanja seksualnog nasilja, povučene su zbog negativnih reakcija konzervativne javnosti iako je stručna javnost saglasna oko toga da bi u Srbiji trebalo da postoji seksualno obrazovanje.

Posebno je ugroženo PRZ mladih sve ranije polne aktivnosti, te česta menjanja partnera i nekorišćenje adekvatne zaštite.

Podaci izvedeni iz istraživanja Instituta za javno zdravlje „Dr Milan Jovanović Batut“ pokazali su da je 17% učenika i učenica srednje škole već stupilo u seksualne odnose – od tog broja čak petina njih imala je svoje prvo intimno iskustvo pre 15. godine života. Tokom 2021. i 2022. godine u drugom stanju ostalo je oko 1.200 devojčica, a kod 30% njih je urađen prekid trudnoće. U 2023.godini oko 1.800 devojaka se porodilo, a imale su od 15 do 19 godina.

Seksualno prenosive infekcije, uključujući HIV, su najprisutnije među mladima na uzrastu od 15-24 godine.

Istraživanje NSHC-a (2019) pokazalo je da su teme vezane za seksualno i reproduktivno zdravlje od interesa za adolescente iz viših razreda osnovne škole, te da su glavni izvori informacija vršnjaci, internet i roditelji. Većina mladih ljudi ne smatra školu i nastavnike važnim izvorom informacija o seksualnom i reproduktivnom zdravlju, jer se o ovim temama gotovo nikada ne raspravlja u školama, a većina nastavnika doživljava kao nezainteresovane i neznalice.

Razna istraživanja, takođe, pokazuju da obrazovanje PRZ mladih ne vodi njihovoj ranijoj ili intenzivnijoj seksualnoj aktivnosti, nego naprotiv tome, smanjuje rizično seksualno ponašanje i stupanje u seksualne odnose bez adekvatne zaštite.

Efikasni zdravstveno promotivni programi namenjeni mladima trebali bi uključivati promociju zdravlja u školi, prilagođenu različitim uzrastima, podsticati učešće mladih, izgradnju veština i doprinosa svih aktera društva u promociji zdravih stilova života i očuvanja reproduktivnog zdravlja mladih.

Reproduktivno zdravlje

je komponenta reproduktivnih prava i definiše se kao stanje potpunog fizičkog, mentalnog i socijalnog blagostanja, u svim oblastima vezanim za reproduktivni sistem i njegove funkcije i procese, u svim fazama života.

Reproduktivno zdravlje stoga podrazumeva da su ljudi sposobni za zadovoljavajući i bezbedan seksualni život i da imaju sposobnost reprodukcije i slobodu da odluče da li će, kada i koliko često to činiti.

Sastavni deo ovoga je i pravo i muškaraca i žena da budu informisani; da imaju pristup sigurnim, efikasnim, pristupačnim i prihvatljivim metodama planiranja porodice, uključujući metode za regulisanje plodnosti, koje nisu u suprotnosti sa zakonom; i pravo pristupa odgovarajućim zdravstvenim uslugama kako bi se ženama omogućile sigurnu trudnoću i porođaj i parovima pružile najbolje šanse da imaju zdravo dete.

Ljudska prava u oblasti reproduktivnog i seksualnog života

Sve mlade osobe pre stupanja na reproduktivnu scenu treba da budu upoznate sa pravima koja imaju u odnosu na seksualno i reproduktivno ponašanje. Ta prava ih, obavezuju da preuzmu i određenu odgovornost u odnosu na svoje ponašanje

Vrsta prava	Karakteristike prava
Pravo na život	Podrazumeva da ljudi imaju pravo na zaštitu od bolesti i smrti. Nijedan ljudski život ne sme biti ugrožen trudnoćom, rađanjem ili rodnom pripadnošću. To ih obavezuje da budu odgovorni i čuvaju svoje zdravlje i da ne ugroze drugima to pravo.
Pravo na slobodan izbor	Svi ljudi imaju prava da donose sopstvene odluke vezano za zasnivanje

	porodice i rađanje dece. Istovremeno , treba da poštuju pravo drugih da samostalno donose odluke u toj sferi.
Pravo na ravnopravnost	Svi ljudi imaju jednaka prava da se informišu o reproduktivnom zdravlju, donose odluke i koriste zdravstvenu zaštitu. Ovo pravo pretpostavlja poštovanje isti prava drugih ljudi.
Pravo na zaštitu od seksualnog zlostavljanja	Svi ljudi imaju pravo da budu zaštićeni od svih oblika seksualnog nasilja i zlostavljanja. Istovremeno , to ih obavezuje da ne vrše seksualno nasilje nad drugim ljudima.
Pravo na privatnost	Svi ljudi imaju pravo da donose autonomne odluke u vezi sa vlastitim seksualnim i reproduktivnim životom, da imaju privatnost i da budu poštovani, ali i obavezu da poštuju pravo na privatnost drugih.
Pravo na slobodu mišljenja	Svi ljudi imaju pravo da donose odluke o svom seksualnom i reproduktivnom zdravlju i pravima, i pravo da traže, primaju i daju informacije i razmenjuju ideje kroz bilo koji medij.
Pravo na informisanje i obrazovanje	Svi ljudi imaju pravo da dobiju znanja i veštine koje će im pomoći da zaštite svoje reproduktivno zdravlje. Što ih, obavezuje da primene usvojena znanja.
Pravo na učestvovanje u donošenju političkih odluka	Svi ljudi imaju pravo da iznose svoje mišljenje o seksualnim i reproduktivnim pravima. Korisnici ovog prava su u obavezi da poštuju donete političke odluke u toj oblasti.
Pravo na zaštitu zdravlja	Svi ljudi imaju pravo da dobiju zdravstvenu zaštitu u odnosu na reproduktivno zdravlje. Od njih se očekuje da redovno odlaze na kontrole kod lekara i tako očuvaju svoje reproduktivno zdravlje.
Pravo na odluku o tome da li imati decu ili ne	Svi ljudi imaju pravo da slobodno i odgovorno odluče o broju dece koju će imati i razmaku između rađanja, što uključuje i odluku da li će uopšte imati decu, i pristup sredstvima za praktikovanje ovog prava.
Pravo na izbor	Ljudi imaju pravo slobodnog izbora da li će ući u brak ili ne, i izbor da li će osnovati i planirati porodicu.
Pravo da se uživaju blagodati naučnog napretka	Svi ljudi imaju pravo da koriste savremene i bezbedne postupke i sredstva koji su rezultat naučnog razvoja.
Pravo da se ne bude žrtva torture i drugih nehumanih tretmana	Svi ljudi imaju pravo da ne budu subjekt torture ili okrutnih, nehumanih ili degradirajućih tretmana, kao i da ne budu podvrgnuti medicinskom tretmanu ili naučnom istraživanju bez prethodnog slobodnog i na informacijama zasnovanog pristanka.

SEKSULANOST MLADIH

Mladi imaju pravo na slobodan pristup proverenim i tačnim informacijama koje se tiču njihove seksualnosti, reproduktivnog zdravlja i prava. Što mladi više znaju, to više kontrole imaju nad svojim životima. Seksualnost mladih ne bi trebalo ni zabrinjavati, ni nametati, već prihvatiti kao prirodan deo svakog ljudskog bića..

Seksualnost u čoveku postoji od samog rođenja. U školskom dobu se zanimanje za seksualnost ispoljava kroz radoznalost prema suprotnom polu, kroz igre i zadirkivanje, te istraživanje na teme vezane za seksualnost.

Prelazak iz detinjstva u odraslo doba je dugotrajan i složen proces tokom kog se dešavaju brojne promene u telu i psihi mlade osobe.

Adolescencija (od 10. do 20. godine) je period sazrevanja, saznavanja, istraživanja, uspostavljanja novih odnosa sa okolinom, stvaranja i potvrde sopstvenog identiteta. Važno je da mladi ljudi razumeju sopstveno telo i način na koji ono funkcioniše. Važno je da steknu i prihvate pozitivan stav prema sopstvenoj seksualnosti, što im može pomoći da sebe vide u pozitivnom svetlu i da poštuju sebe kao seksualno biće. Ovo poštovanje je osnova za buduće iskreno i odgovorno ponašanje u ličnim vezama.

METODOLOGIJA

Anketa je sprovedena u srednjim školama u Vranju, u period April-maj 2025.godine. Upitnik je popunjavao online, a distribuirale su ga vršnjačke edukatorke.

Cilj anketiranja je bio da se ustanove opšti trendovi kada je u pitanju polno i reproduktivno zdravlje mladih. Zadaci su bili:

1. Utvrditi dominantne izvore informisanja mladih uzrasta 17–18 godina o seksualnom i reproduktivnom zdravlju.
2. Utvrditi stavove mladih u oblasti seksualnosti i reproduktivnog zdravlja;
3. Preporuke mladih u ovoj oblasti.

MERNI INSTRUMENT

Za potrebe anketiranja kreiran je upitnik koji se sastojao od nekoliko celina.

1. Prvom grupom pitanja prikupljani su osnovni podaci o starost i polu potrebnih za opis uzorka.
2. Drugu grupu su činila pitanja kojima je cilj utvrđivanje načina informisanja mladih.
3. Treća grupa je bila namenjena merenju stavova o rodnim ulogama.
4. Četvrta celina je imala za cilj da ustanovi stavove mladih o načinima zaštite reproduktivnog zdravlja (Stavove prema raznim vrstama seksualnog odnosa, korišćenju kondoma, promiskuitetu, seksualnosti devojaka, pornografiji, homoseksualnosti, prema neželjenoj

trudnoći). Činilo je 22 pitanja iznetih u obliku tvrdnji na koja se odgovaralo izborom tačno – netačno

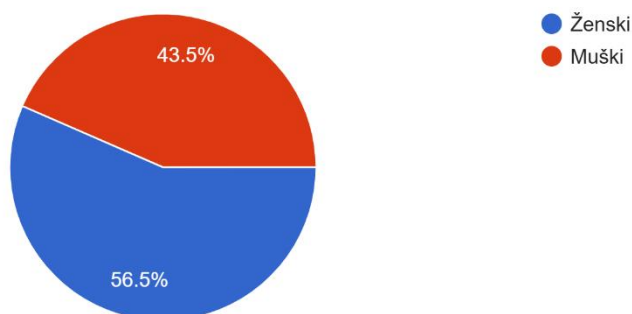
5. Peta grupa pitanja je imala za cilj da utvrdi znanja o načinima zaštite reproduktivnog zdravlja i polnim bolestima i sastojala se od 17 tvrdnji na koje se odgovaralo izborom tačno – netačno
6. Šesta celina odnosila se na preporuke mladih u ovoj oblasti.

UZORAK

Anketiranjem su obuhvaćeni mladi iz svih srednjih škola u Vranju, ukupno njih 138, i to 60 muškaraca (43,5%) i 78 žena (56,5%).

1. Pol

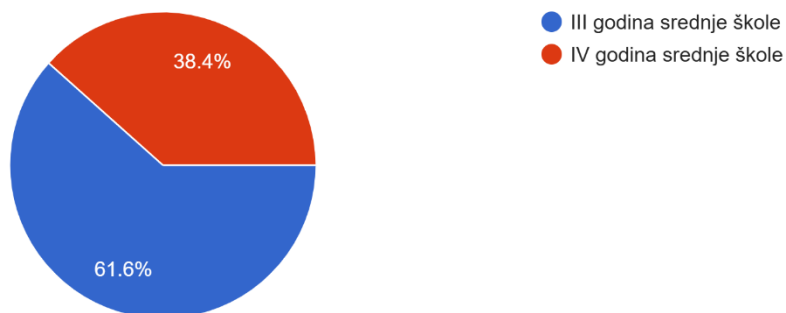
138 responses

Po uzrastu ispitanici su raspoređeni na sledeći način: njih 85 (61,6%) su učenici III razreda srednje škole, a 53 (38,4%) učenici IV godine.

2. Uzrast

138 responses

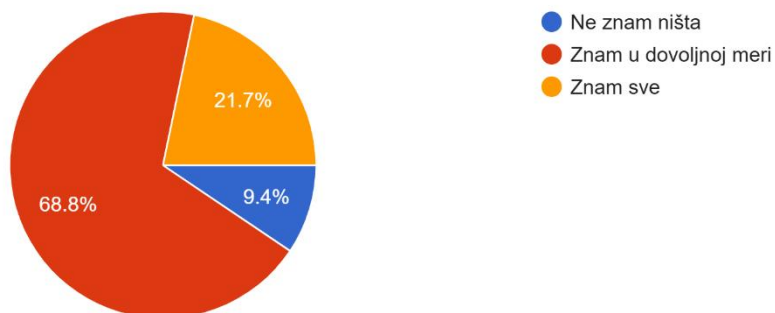

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Sopstveno znanje o seksualnom i reproduktivnom zdravlju mladi ocenjuju kao zadovoljavajuće. Njih 68,8% smatra da “zna u dovoljnoj meri”, 21,7% smatra da “zna sve”, a 9,4% smatra da ne zna ništa o ovoj temi.

3. Koliko misliš da znaš o svom seksualnom i reproduktivnom zdravlju?

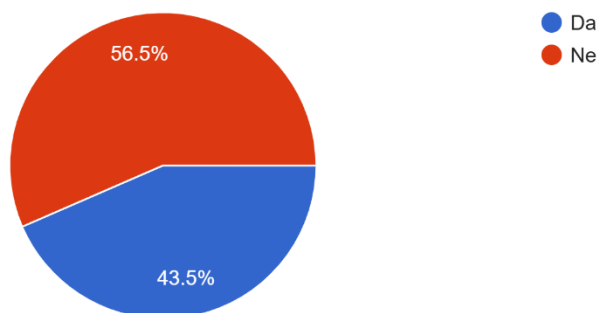
138 responses

U porodicama većine učesnika (56,5%) se o seksualnom i reproduktivnom zdravlju ne govori, a 43,5% navodi da se kod kuće o ovoj temi priča.

4. Da li se u tvojoj porodici govori o seksualnom i reproduktivnom zdravlju?

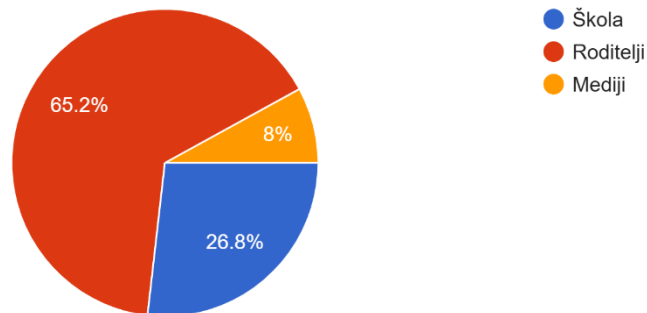
138 responses

Na pitanje ko bi na prvom mestu trebalo da informiše mlade o temama vezanim za seksualno i reproduktivno zdravlje, više od pola mladih je odabralo roditelje i porodicu (65,2%). Drugi izvori su znatno manje važni po mišljenju mladih, uključujući školu (26,8%) i medije (8%).

5. Ko bi na prvom mestu trebalo da informiše mlade o temama vezanim za seksualno i reproduktivno zdravlje?

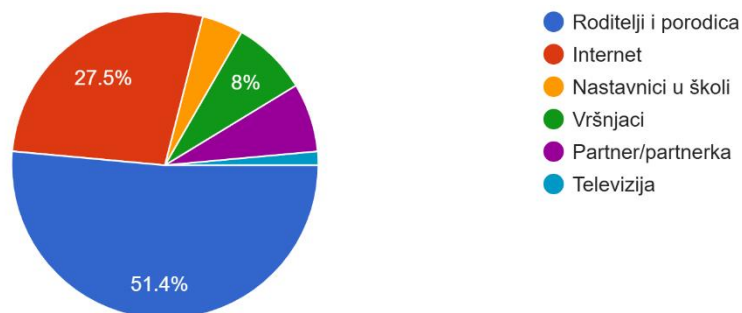
138 responses

Mladi takođe najviše poverenja imaju u roditelje i porodicu kao izvor informacija (51,4%). Internetu veruje 27,5% mladih, vršnjacima 8%, partneru/ki 7,2 %. Najmanje poverenja dobili su nastavnici u školi (4,3%) i televizija (1,4%).

6. U koga imaš najviše poverenja kao izvor informacija?

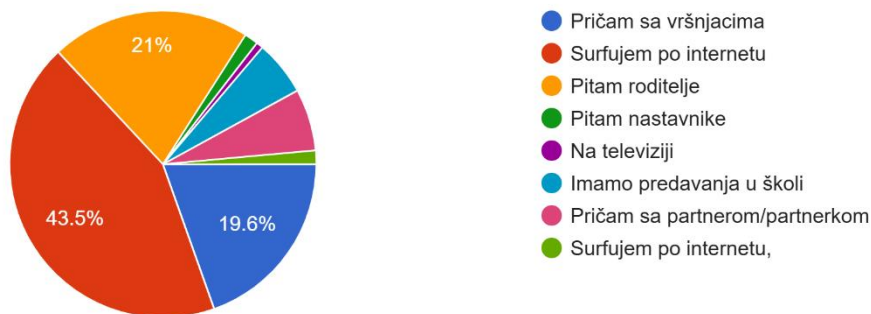
138 responses

Međutim, kada se radi o **korišćenju izvora informacija**, na prvom mestu je **internet (43,5%)**, onda **roditelji (21%)**.i tek nakon njih **vršnjaci (19,6%)**, zatim pa tek ostali izvori (škola i nastavnici, televizija, osoba sa kojom su u vezi) imaju znatno manji značaj. Mladi najviše koriste izvore kojima malo veruju, ali koji su im lako dostupni.

7. Gde najčešće nalaziš odgovore na pitanja o svom seksualnom i reproduktivnom zdravlju?

138 responses

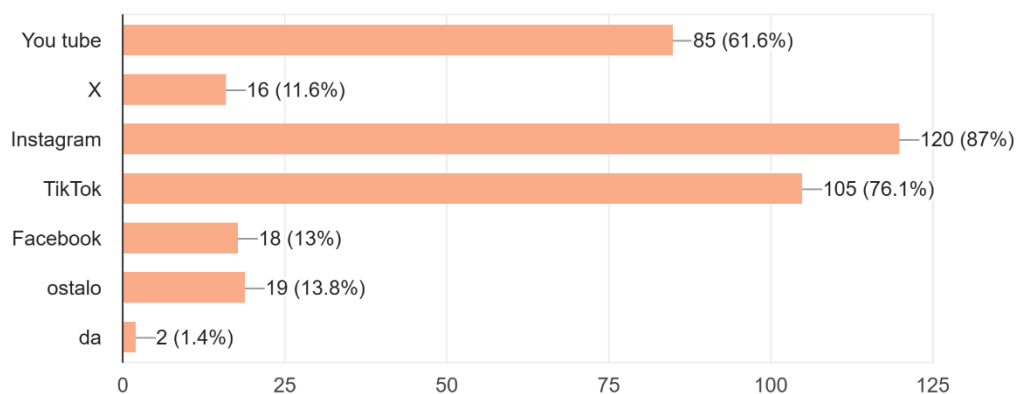
Svi učesnici istraživanja koriste internet i velika većina ima nalog na nekoj društvenoj mreži, uglavnom na Instagramu. Samo 5,8% anketiranih nema nalog na društvenim mrežama. Njih 94,9% internetu najčešće pristupa preko pametnog telefona, a 5,1% preko računara.

Više od pola mladih (62,3%) može da prati, razume i koristi internet sadržaje na engleskom jeziku, a više od jedne trećine (37,7%) pomalo zna engleski i može da razume osnovno.

Na internetu gotovo svi mladi redovno koriste Instagram (87%), njih 76,1% Tik Tok, 61,6% YouTube. Svega 13% koristi Facebook, a X 11,6%.

11. Društvene mreže i mediji koje redovno koristiš? (možeš da izabereš više odgovora)

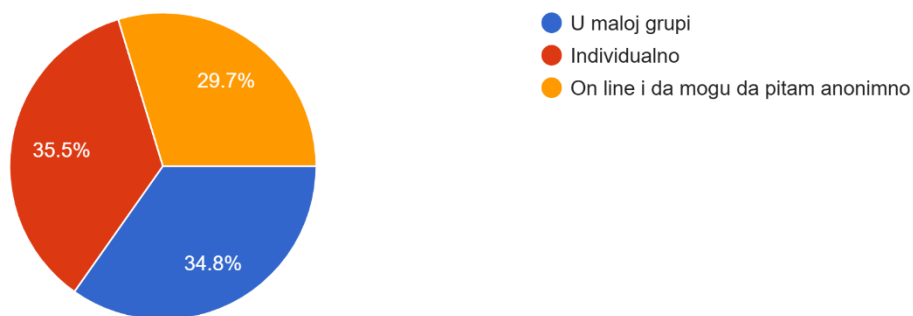
138 responses

Teme vezane za polno i reproduktivno zdravlje su još uvek teme o kojima mladi nisu potpuno komforni da javno razgovaraju. Najviše bi o ovim stvarima razgovarali individualno sa mladom osobom koja ima stručna znanja, online ili uživo.

13. Najkomfortnije bi se osećao/la da o ovim temama razgovaram:

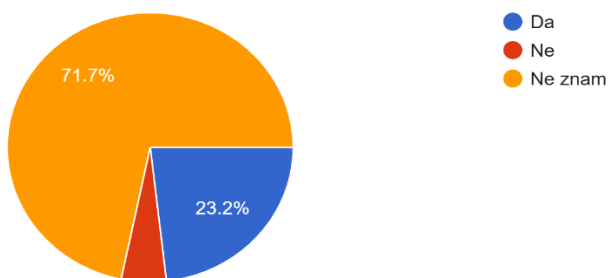
138 responses

Najveći broj mladih, preko 70% u Vranju ne zna da li u njihovom gradu postoji Savetovalište za mlade i Savetovalište za dobrovoljno, poverljivo savetovanje i testiranje na HIV (DPST). Svega 12,3% zna za DPST.

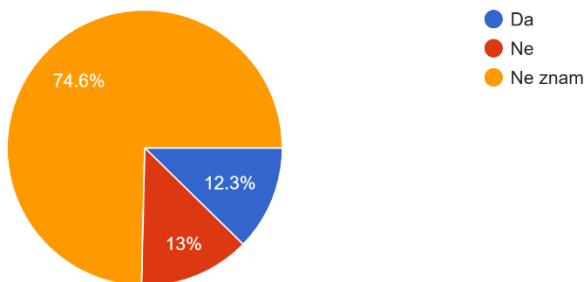
14. Da li u tvom gradu postoji Savetovalište za mlade?

138 responses

15. Da li u tvom gradu postoji Savetovalište za poverljivo, dobrovoljno, poverljivo savetovanje i testiranje (DPST) na HIV?

138 responses

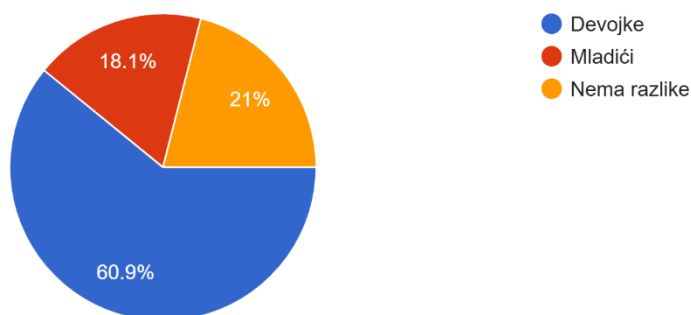
Rodne uloge

Mnogi stavovi koje su mladi izneli u ovom istraživanju su obojeni rodnim stereotipima, mada se mogu primetiti pozitivni pomaci. Tako mladi smataju da su devojke emotivnije (56,5%) i zainteresovanije za romantične veze (73,9%) dok muškarci imaju jači seksualni nagon (61,6%) i više ih zanima fizički izgled pri izboru partnera (41,3%).

Tema seksualnosti je gotovo podjednako interesantna i devojka i mladićima, ali se devojke više stide da razgovaraju o njoj.

21. Ko se više stidi da razgovara o seksualnosti?

138 responses

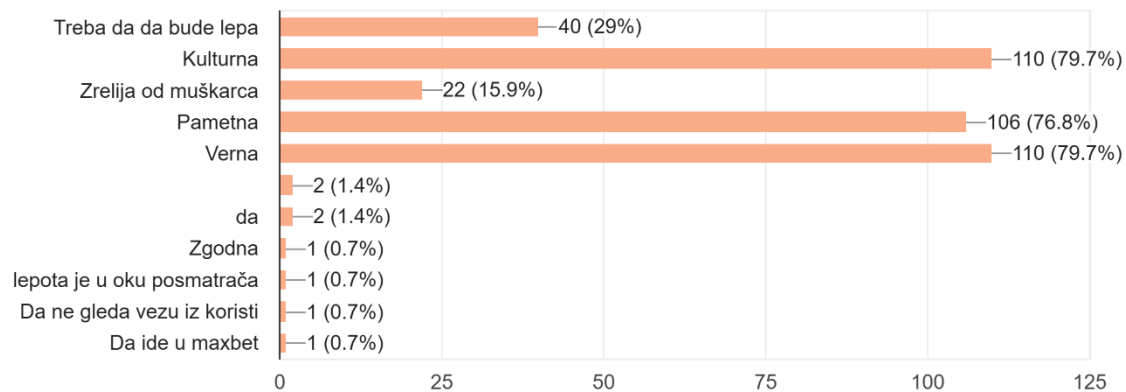
Velika većina ispitanika (78,3%) smatra da je u redu da devojka prva priđe mladiću i da to nije prepreka da oni grade ozbiljnu vezu (73,9%). Stereotip da žene sigurno žele da imaju brak i porodicu još uvek opstaje, više od polovine ispitanika (56,5%) je saglasan sa ovom tvrdnjom, ali ne i onaj da mladići ne treba da pokazuju osećanja. Čak 87,7% ispitanika smatra da je to u redu.

Većina mladih (67,4%) smatra i da nije tačno da samo devojke treba da misle na zaštitu od trudnoće, ali još uvek trećina ispitanika smatra da je to obaveza devojaka.

I devojke i mladići smatraju da su uzorni oni muškarci koji se prema devojka ponašaju zaštitnički, pametni su i obrazovani, verni, pažljivi i posvećeni porodici. Vrednosti koje se očekuju od dobre devojke su da je verna, kulturna i pametna.

28. Koje su, po tebi, osobine dobre devojke:: (možeš da odabereš više odgovora)

138 responses

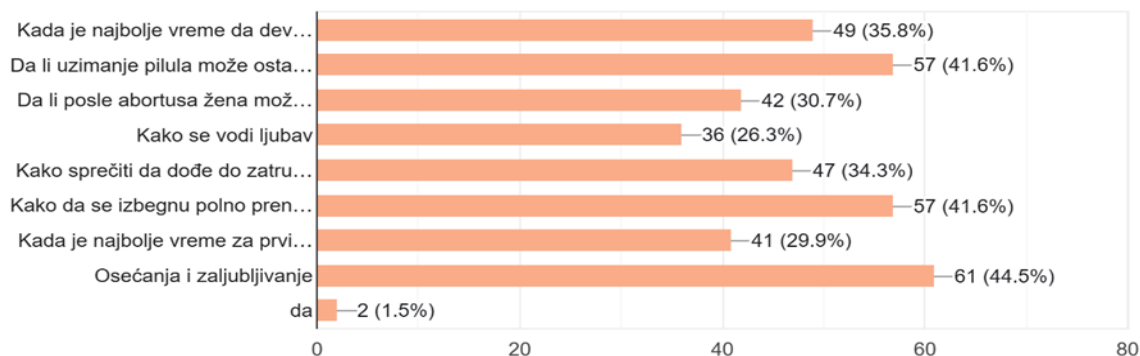
Da su tradicionalna shvatanja još uvek prisutna govori i podatak da više od polovine anketiranih (54,5%) smatra da je devojka može da bude na lošem glasu zbog dvostrukih standarda sredine, da devojke više znaju o seksualnosti (55,8%) ali da o ljubavi i osećanjima treba pričati (87%).

Koliko mladi znaju

Istraživanje je ukazalo da ispitani adolescenti procenjuju da nemaju dovoljna znanja o osećanjima i zaljubljivanju (44.5%), te o načinima zaštite od polno prenosivih bolesti (41,6%), posledicama uzimanja kontraceptivnih pilula (41.6%). O ovim temama generalno više razgovaraju devojke.

32. O kojim temama bi više voleo/la da znaš? (možeš da odabereš više odgovora)

137 responses

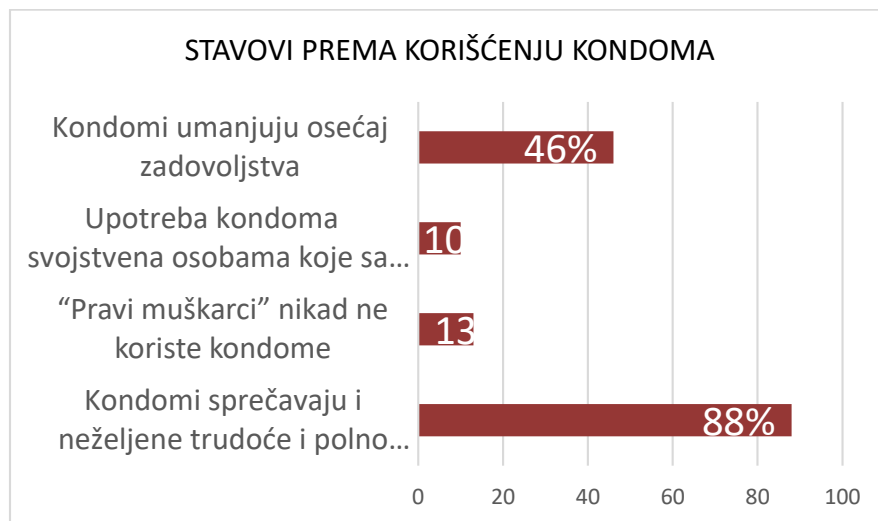
Značaj preventivnih pregleda prepoznaje dve trećine mladih (75%) koji smatraju da seksualno aktivne osobe treba da posećuju ginekologa/urologa bar jednom godišnje, ali je i zabrinjavajuće da čak jedna trećina mladih smatra da ovakve preglede treba obavljati samo kada se uoči neki problem.

Stav mladih prema sigurnom seksu

Mladi uglavnom imaju svest da je praktikovanje sigurnijeg seksa je način zaštite zdravlja i života (61%), ali ipak smatraju da to nije tako neophodno raditi svaki put (29%). Smatraju i da apstinencija (uzdržavanje od odnosa) nije povezana sa neplodnošću u starijim godinama

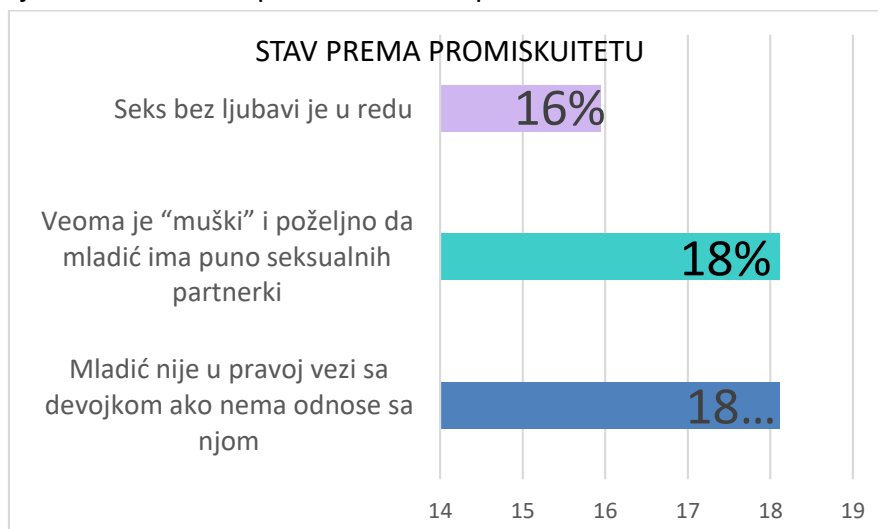
Stavovi prema korišćenju kondoma

Stav prema upotrebi kondoma je generalno pozitivan, čak 88% se slaže sa tvrdnjom da *Kondomi sprečavaju i neželjene trudnoće i polno prenosive infekcije, a smo 13% smatra da "Pravi muškarci" nikad ne koriste kondome*. 10 % smatra da je upotreba kondoma svojstvena osobama koje sa bave prostitucijom. Ipak čak 46% mladih smatra da *Kondomi umanjuju osećaj zadovoljstva*

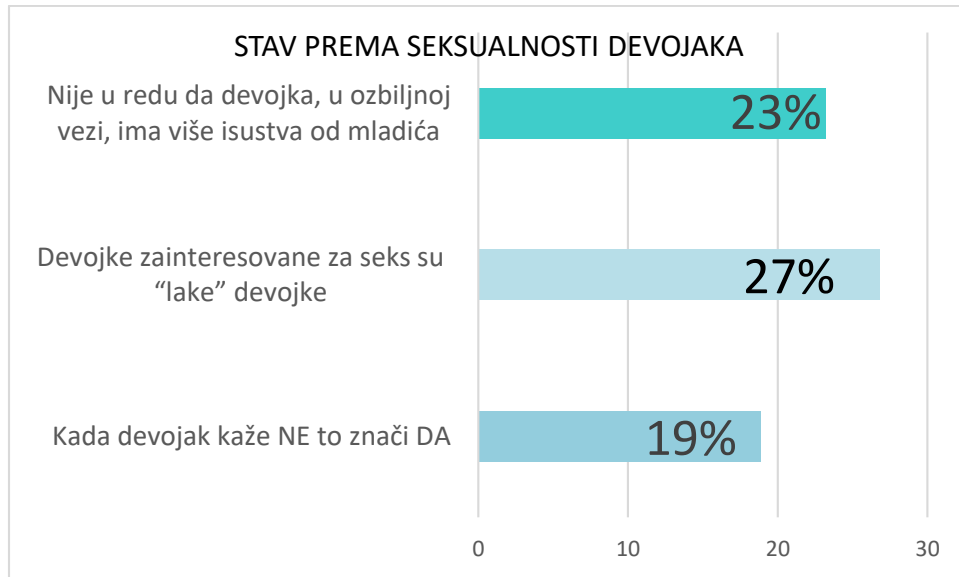
Stav prema promiskuitetu

Dobijeni podaci pokazuju da mladi ne smatraju promiskuitetno ponašanje poželjnim. Veoma je "muški" i poželjno da mladić ima puno seksualnih partnerki.

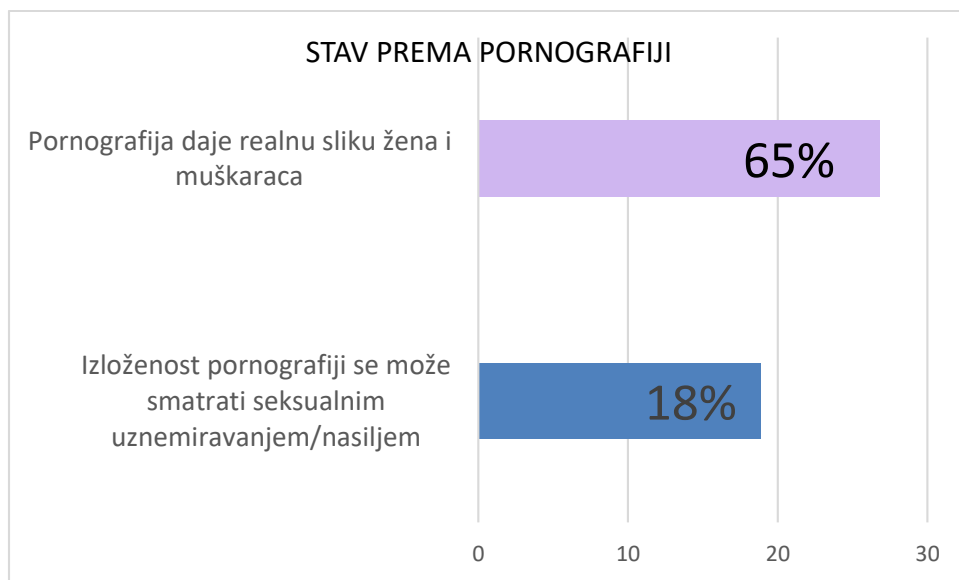
Stav prema seksualnosti devojaka

Na seksualnost devojaka se sve manje gleda negativno, odnosno smanjuju se rodne razlike po ovom pitanju. Svega 19% se slaže sa tvrdnjom da kada devojka kaže NE to znači DA, 23% smatra da nije u redu da devojka, u ozbiljnoj vezi, ima više isustva od mladića, ali još uvek skoro trećina ispitanika (27%) smatra da su devojke koje su zainteresovane za seks "lake" devojke.

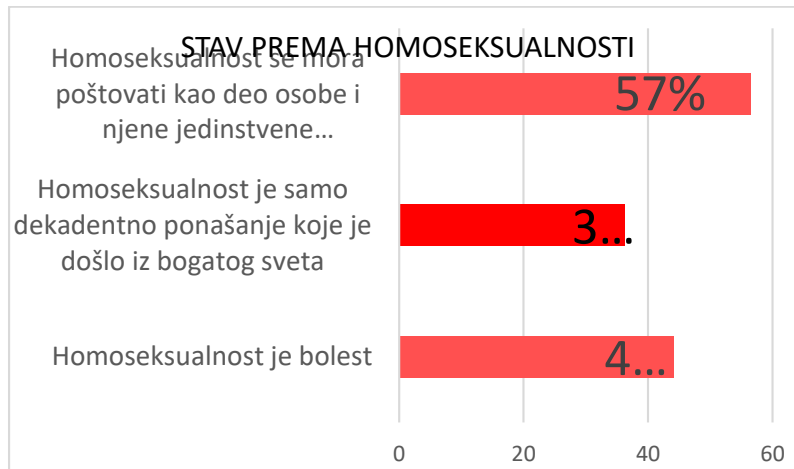
Stav prema pornografiji

Neželjena izloženost pornografskom sadržaju jeste vrsta nasilja ali to smatra svega 18% ispitanika. Što je posebno opasno kada se sagleda podatak da čak 65% ispitanika smatra da pornografija daje realnu sliku žena i muškaraca.

Stav prema homoseksualnosti

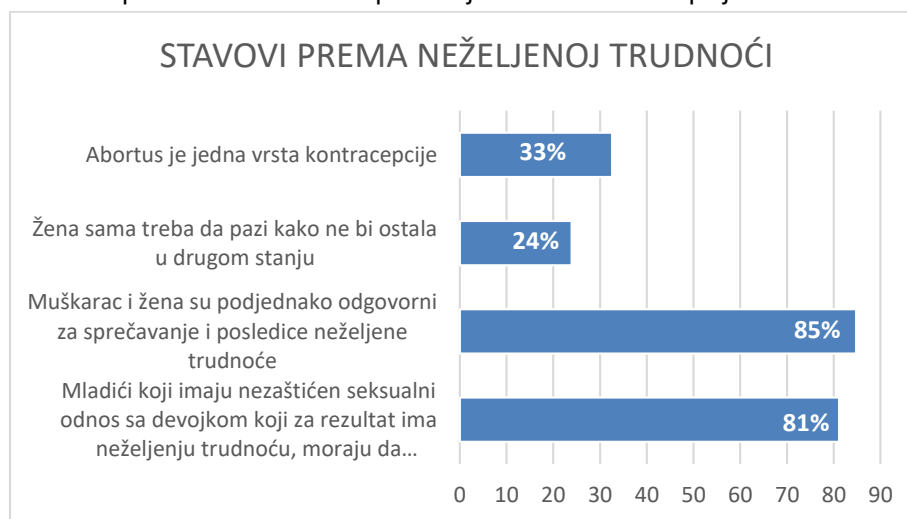
Među mladima je veoma izražen negativan stav prema homoseksualnosti. Tako čak 44% mladih smatra da je to bolest, a nešto manje (36%) da je to dekadentno ponašanje koje je došlo iz bogatog sveta. Ovakav trend ublažava, donekle, podatak da je više od polovine 57% tolerantno na tu pojavu (u smislu neispoljavanja negativnog/nasilnog ponašanja prema osobama homoseksualne orijentacije) i smatra da se homoseksualnost mora poštovati kao deo osobe i njene jedinstvene individualnosti.

Stavovi prema neželjenoj trudnoći

Najveći broj mladih smatra da su *muškarac i žena su podjednako odgovorni za sprečavanje i posledice neželjene trudnoće* (85%) i da samim tim *trebaju da snose zajedničku odgovornost* za eventualnu neželjenu trudnoću (81%).

Međutim čak 24% mladih smatra da *žena sama treba da pazi kako ne bi ostala u drugom stanju* što ukazuje na jedan broj mladih koji zajedničku odgovornost samo deklarativno podržavaju. Zabrinjavajući podatak je što čak 33% prihvata abortus kao prihvatljivu vrstu kontracepcije

ZAKLJUČCI

Istraživanje o pristupu adolescenata informacijama o seksualnom i reproduktivnom zdravlju je sprovedeno kao online istraživanje u šest srednjih škola u Vranju. Stoga se njegovi rezultati mogu tumačiti kao indikativni i da prikazuju stavove i mišljenja mladih.

Istraživanje je pokazalo da teme vezane za seksualno i reproduktivno zdravlje zanimaju adolescente. Kome se okreću mladi kada imaju pitanja i nedoumice u oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja? Istraživanje je pokazalo da su glavni izvori informacija vršnjaci, internet i roditelji. Drugi izvori (televizija) skoro da nisu prisutni u svakodnevici mladih.

Internet je najviše korišćen izvor informacija. Mladi ga koriste, najčešće preko pametnog telefona. Većina koristi aplikacije za razmenu poruka i društvene mreže; trenutno je najpopularniji Instagram.

Mladi pretražuju internet i na engleskom jeziku jer tako mogu da nađu mnogo više informacija.

Glavna prednost interneta je laka dostupnost, a glavna mana to što mu mladi malo veruju jer ne mogu da procene šta je od informacija verodostojno, a šta nije. Vršnjaci su za mlade važan resurs za razmenu informacija i iskustva, ali mogu da budu i izvor vršnjačkog pritiska, ponekad i nasilja. Devojčice više razgovaraju i više znaju o ovim temama.

Mladi imaju najviše poverenja u roditelje i porodicu i smatraju ih pouzdanim izvorom informacija o seksualnom i reproduktivnom zdravlju. Nasuprot tome, istraživanje je pokazalo da se u porodicama većine adolescenata o ovim temama nedovoljno govori, a razgovor svodi na šalu i opšte savete. Mladi naglašavaju da im je podrška roditelja veoma potrebna i važna, i da bi trebalo da postoji u svakoj porodici.

Školu i nastavnike većina mladih ne smatra važnim izvorom informacija o seksualnom i reproduktivnom zdravlju. Škola nije mesto na kom se o ovim temama razgovara, dok nastavnike većina doživljava kao nezainteresovane i neupućene.

Mladi sa, druge strane, smatraju da bi bilo dobro da se edukacija o seksualnom i reproduktivnom zdravlju organizuje u školi, ali izvan nastave i u kontinuitetu, od strane iskusnih stručnjaka.

Rodni stereotipi su veoma prisutni u razmišljanjima i stavovima dečaka i devojčica. Dvostruki standardi su dobro poznati mladima i po njima se uglavnom i ponašaju.

Mladi ocenjuju sopstveno znanje o seksualnom i reproduktivnom zdravlju kao osrednje. Iz odgovora se naslućuje se da nisu sigurni šta je kontracepcija. Mladi smatraju da bi bilo korisno da dobiju proverene i tačne informacije o onome što ne znaju, a što ih zanima i što im je u tom uzrastu potrebno

Iz navedenog se mogu izdvojiti sledeći glavni zaključci:

- Ljubav i seksualnost su među centralnim temama koje zaokupljaju adolescente.

- Mladima nije dostupna odgovarajuća podrška u razumevanju ove važne životne oblasti. U školi se o ovim temama malo govori. Vršnjaci su podjednako neupućeni i zbunjeni. I pored mnoštva lako dostupnih informacija na internetu, mladima nedostaju smernice i objašnjenja u razumevanju različitih sadržaja.
- Poverenje je važan činilac u edukaciji mladih o seksualnom i reproduktivnom zdravlju. Dostupni izvori informacija često nisu i oni kojima mladi veruju: za vršnjake smatraju da ne znaju mnogo i da preteruju, internet smatraju nepouzdanim izvorom, sumnjaju da ni roditelji ne znaju baš sve, a nastavnike doživljavaju kao neupućene i nemotivisane.
- U mnoštvu informacija mladi često ostaju zbunjeni jer sami ne mogu da procene da li je nešto tačno, ispravno i dobro za njih. Nepoverenje u dostupne izvore informacija doprinosi zatvorenosti, predrasudama i još većem neznanju.
- U našem društvu vladaju **dvostruki standardi i rigidne norme** kada je seksualnost mladih u pitanju. Sa jedne strane postoji „briga“ društva da se deca ne izlože suviše rano edukaciji o seksualnom i reproduktivnom zdravlju i sklonost da se mnoge teme iz ove oblasti zaobiđu kao suviše osetljive. Sa druge strane, interesovanje mladih za ove teme postoji kao deo normalnog procesa odrastanja.
- Mladi su zbunjeni protivrečnim porukama; od njih se očekuje da se nekako sami snađu i izbegnu brojne zamke i rizike neznanja i predrasuda.
Nedostatak volje da se seksualno obrazovanje uvede u obrazovni sistem i „moralna panika“ koja je u medijima pratila dosadašnje retke pokušaje da se to promeni, slika su površnog i neodgovornog odnosa našeg društva prema ovoj važnoj oblasti za mlade.

PREPORUKE

Na osnovu rezultata ovog istraživanja mogu se dati sledeće **preporuke** svim značajnim akterima koji se bave vaspitanjem, obrazovanjem, zdravljem i unapređenjem položaja mladih u društvu:

- Potrebno je mladima omogućiti **pristup sveobuhvatnim, proverenim i tačnim informacijama** o seksualnom i reproduktivnom zdravlju. Sveobuhvatnost podrazumeva prikaz svih važnih tema koje spadaju u oblast seksualnog i reproduktivnog zdravlja. Pristup informacijama treba obezbediti preko kanala komunikacije koje mladi koriste – na prvom mestu je internet koji svi koriste, odnosno društvene mreže i mediji, aplikacije i drugo.
- Vršnjaci imaju važnu ulogu u informisanju mladih, pa bi ovaj resurs trebalo unaprediti kroz **edukaciju vršnjačkih edukatora**. Zainteresovani mladi mogu, kroz trening i dodatnu podršku, postati pouzdan izvor informacija u svom neposrednom okruženju – u školi, lokalnoj kancelariji za mlade ili omladinskom udruženju. Vršnjački edukatori takođe mogu da edukativne sadržaje sa interneta i druge resurse približe i preporuče drugim mladim ljudima.
- Informacije o seksualnom i reproduktivnom zdravlju treba da budu **prilagođene pažnji i interesovanju mladih** upotrebom jednostavnog jezika i razumljivih termina;
- Pored informisanja, potrebno je da se pruži **stručna podrška mladima** u pravilnom razumevanju tema vezanih za ovu oblast, donošenju zaključaka i formiranju ispravnih stavova. (Nastavnici i profesori, zdravstveni radnici, psiholozi, saradnici iz organizacija civilnog društva ili drugi edukovani stručnjaci).
- U pružanju podrške mladima (u vidu edukacija, savetovanja i drugog), podrške roditeljima i onima koji rade sa mladima, potrebno je osloniti se na **lokalno dostupne resurse**. Aktivnosti se mogu organizovati u školi, na redovnoj nastavi i vannastavnim aktivnostima, ili u okviru rada saveta roditelja; u lokalnim kancelarijama za mlade i omladinskim klubovima; u učeničkim domovima; udruženjima i neformalnim grupama mladih; organizacijama koje rade sa mladima; u savetovalištim za mlade pri domovima zdravlja; u psihološkim savetovalištim i dr.

